

CZU: 377.1: 94(498.7)"19/20"

EVOLUȚIA STATUTULUI ȘCOLILOR AGRICOLE DIN BASARABIA LA SFÂRȘITUL SECOLULUI XIX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Petru GOLBAN

*Universitatea de Stat din Moldova
Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, mun. Chișinău*

În decembrie 1883 a fost semnat Decretul privind înființarea a trei școli agricole pe teritoriul Basarabiei. Însă, până ca acestea să funcționeze va trece un deceniu. Cu toate că existau mai multe școli în regiune care aveau același profil, cele de la Grinăuți, Cucuruzeni și Purcari aveau un statut de funcționare aparte, care a fost discutat timp de un deceniu până a fi aprobat în varianta finală. Aceste discuții se duceau între administrația centrală, gubernială și zemstvă. Inițiativa înființării acestor școli i-a aparținut zemstvei, considerent din care ea a solicitat și niște pârghii de conducere a școlilor, lucru nedorit de administrația centrală.

Cuvinte-cheie: *Basarabia, educație, învățământ agricol, statut, Grinăuți, Purcari, Cucuruzeni.*

THE EVOLUTION OF THE STATUTE OF THE AGRARIAN SCHOOLS FROM BESSARABIA IN THE LATE XIXTH – EARLY XXTH CENTURY

In December 1883 was signed the decree concerning the foundation of three agrarian schools in Bessarabia. But it took a decade before their activity started. Although several schools existed in this region, having the same profile, those from Grinauti, Cucuruzeni and Purcari possessed a special statute of functioning. The latter had been discussed during a decade before its final version was approved. These disputes arose among the central administration, the guberniya one and the Zemstvo. The initiative of founding these schools belonged to the Zemstvo. This is why it sought for some means of supervising the schools, a fact that the central administration disapproved.

Keywords: *Bessarabia, education, agrarian education, statute, Grinauti, Purcari, Cucuruzeni.*

La sfârșitul secolului al XIX-lea în Basarabia au fost deschise trei instituții de învățământ agricol având un statut aparte, funcționând după anumite regulamente unice în spațiul pruto-nistean. Este vorba despre școlile agricole inferioare din satele Grinăuți, județul Soroca, Cucuruzeni, județul Orhei, și Purcari, județul Akkerman. Aprobarea regulamentului exclusiv asupra celor trei școli s-a dovedit a fi o piatră de încercare pentru administrația de zemstvă și autoritățile guberniale ori centrale. Acest aspect vom încerca să-l reconstituim, urmărind prevederile care au lungit adoptarea statutelor pentru cele trei școli pe o perioadă de zece ani.

Inițiativa deschiderii școlilor cu pricina a aparținut Zemstvei Guberniale în 1879. Această inițiativă era considerată, fără îndoială, cea mai bună acțiune întreprinsă de Zemstvă pentru dezvoltarea învățământului agricol, care urma să aducă la îmbunătățirea agriculturii în regiune. Demersurile privind construcția școlilor, proiectele statuare ale școlilor, dar și alocarea a câte 500 desetine pentru fiecare școală, au început a fi trimise din anul 1880 [1, p.104].

La baza funcționării celor trei școli a stat Înalta hotărâre din 27 decembrie 1883. Regulamentul în cauză este foarte general, fiind preconizate a fi deschise mai multe școli și nu doar în Basarabia, la care nu se face nicio referință, dar nici la alte gubernii. Articolul 1 prevedea aprobarea Statutului normal al școlilor agricole inferioare și statele de cadre didactice.

Înalta hotărâre mai prevedea: alocarea a 12 000 de ruble din bugetul de stat pentru cheltuieli necesare funcționării (art.2); alocarea a câte cel mult 500 de desetine (1 desetină = 1,09 ha) de pământ fiecărei școli (art.3); eliberarea de la taxa timbrului („репова сбора”) a persoanelor/instituțiilor care au solicitat înființarea școlilor (art.4); curatorii școlilor nu vor putea fi supuși pedepselor corporale, iar cei care vor lucra trei ani în aceste instituții ori vor absolvi cursurile școlilor vor fi aboliți de pedeapsa corporală (art.5) [2, p.492]. Acest preambul a constituit piatra de temelie a numeroase instituții agricole în tot imperiul țarist, în Basarabia fiind fondate, după cum s-a menționat mai sus, trei școli agricole.

Tabelul 1

Statele școlilor agricole ce primesc subvenții de la stat*

	În școlile de gradul I			În școlile de gradul II		
	Nr. pers.	Întreținere anuală (ruble)		Nr. pers.	Întreținere anuală (ruble)	
		Pentru o persoană	În total		Pentru o persoană	În total
Directorul școlii	1	500	500	1	400	400
Profesor de discipline științifice	3	500	1500	2	400	800
Profesor de religie	1	150	150	1	150	150
Pentru învățarea cântului bisericesc	-	-	50	-	-	50
Indemnizații	-	-	300	-	-	100
În total	5		2500	4		1500

Înalta hotărâre avea și un *Statut normal* („Нормальное положение”), care conținea informația despre scopul școlilor, programă, administrare etc. Conform articolului 1, scopul școlilor agricole inferioare este de a răspândi în popor cunoștințe de bază despre agricultură și ramurile ei, preponderent pe calea lecțiilor practice. Din capul locului accentul este pus pe aspectul praxiologic, era nevoie de a forma specialiști pentru ramura de bază a economiei regiunii – agricultura. În conformitate cu articolul 2, școlile puteau fi: a) *generale* – „общие, предназначены для обучения сельскому хозяйству вообще” (destinate studierii agriculturii în general)** și b) *speciale* –, „специальные, открываемые для распространения знаний, относящихся до отдельных отраслей сельского хозяйства (deschise pentru răspândirea cunoștințelor privind unele ramuri deosebite ale agriculturii)***, de exemplu: pomicultura, apicultura, vinificația etc., ambele fiind divizate în școli de gradul I și II, în funcție de volumul cursurilor [2, p.492].

Conform Tabelului 1, salariile erau diferite, pentru profesorii din școlile de gradul I fiind ceva mai mari (cu o sută de ruble), având cu o unitate mai mult. Școlile inferioare se aflau în gestiunea Ministerului Proprietăților Statului, Departamentul Agriculturii și Industriei Rurale (art.3), și puteau fi întemeiate de zemstve, asociații și persoane particulare, cu sau fără susținere de la stat. La deschiderea unor asemenea instituții se va cere aprobare de la Ministerul Proprietăților Statului (art.4) [2, p.492].

Mijloacele financiare pentru funcționarea instituțiilor provin din: alocații de la stat, capital reîntors, dacă producerea se desfășoară pe pământul care îi aparține, din partea celor care au întemeiat școlile sau din donații (art.5). Articolul 6 la fel se referea la sursele de venit: susținerea din partea statului poate fi: sectoare de pământ nu mai mari de 500 de desetine fiecărei școli, pentru folosirea fără plată pe tot timpul existenței acesteia, alocații financiare. Articolul 7 a dus în impas negocierile de mai târziu dintre zemstvă și administrația centrală. În cazul în care statul acordă bani, drepturile și obligațiile în privința instituției sunt stabilite de comun acord între cel ce a întemeiat școala (persoană particulară, zemstvă etc.) și Departamentul Agriculturii și Gospodăririi Țărănești. Aici e foarte important a sublinia: dacă statul acordă bani pentru construcția/funcționarea școlilor, el și va fi cel care va administra instituțiile.

Următorul articol se referea la organizarea studiilor. Cursurile în școală urmau să se desfășoare pe o perioadă de trei ani și se repartizau în trei clase. Ele constau din învățare teoretică și lecții practice. Mai departe însă se va face remarcă: dacă în apropierea instituțiilor nu existau școli primare, atunci în cele agricole putea fi deschisă o clasă pregătitoare (art.13).

Articolul 9 prevedea divizarea școlilor în două tipuri: *generale* și *speciale*. Școlile generale erau divizate în alte două categorii, în funcție de disciplinele predate.

* Tabelul integral se găsește ca anexă la hotărârea din 27 decembrie 1883 în *Полное собрание законов Российской Империи. Собрание Третье. Том III 1883 г. Санкт-Петербург, 1886, p.235.*

** Traducerea noastră.

*** Traducerea noastră.

În școlile de gradul I elevii acumulas cunoștințe necesare pentru agricultură din științele exacte, învățau metode elementare de măsurare a pământului, cultura plantelor (legumicultura, pomicultura, silvicultura etc., ținându-se cont de specificul locului), creșterea animalelor, obiceiurile țărănești, cântul bisericesc. Acolo unde permit condițiile pentru apicultură, sîricicultură și alte ramuri se vor preda și aceste discipline. Aspectul instructiv consta din lecții practice (punctul 2, a), din producere și lucrări agricole.

În școlile de gradul II urma să se explice importanța pentru agricultură a intemperiilor naturii, elevii învățau despre plantele/animalele folositoare și dăunătoare pentru agricultură, regulile de bază privind lucrarea pământului, cântul bisericesc.

Numărul de ore zilnice acordate lucrărilor se stabilesc de Statutul fiecărei școli (art.10); în cele speciale întemiate pentru ramuri agricole diferite (punctul 2, b) disciplinele și numărul lor se hotărăsc de Ministerul Proprietăților Statului (art.11) [2, p.493].

De la cei care vroiau să fie admiși la studii în școlile de gradul 1 erau solicitate cunoștințe generale la nivelul cursurilor de două clase sătești (Ministerul Învățămîntului Public), iar cei care vor fi admiși în școlile de gradul II trebuiau să dispună de cunoștințe la nivelul școlilor primare (art.12).

Școlile urmau a fi supravegheate și verificate periodic de Ministerul Proprietăților Statului (art.15).

Bunăstarea școlilor și trebuințele se preconiza să fie asigurate de un *curator (epitrop)*. Conducerea nemijlocită a școlilor revenea *directorului* (art.16). Aceste două funcții vor constitui un măr al discordiei între instituțiile care au pus umărul la edificarea celor trei școli în Basarabia. Numirea/alegerea în funcții era însoțită și de anumite competențe pentru fiecare calitate, fapt ce a provocat discuții îndelungate. Articolul 17 stipula întemeierea unui *Consiliu* pentru discutarea și soluționarea problemelor pedagogice ori gospodărești, sub președinția epitropului, din care fac parte: directorul, profesorul de religie și ceilalți profesori. În lipsa epitropului, președintele Consiliului este directorul. Articolele 18 și 19 erau dedicate *epitropului*, care urma să fie ales de fondatorii școlii, fiind confirmat în această funcție de către Ministerul Proprietăților Statului de comun acord cu Guvernatorul pe o reioadă de trei ani. Dacă proprietarul de pământ care a întemeiat școala vroia să-i revină lui acest titlu, atunci el era confirmat. Conform articolului 20, *directorul* școlii era numit de comun acord între epitropul ei, întemeietor și proprietarul (nominal), preponderent între persoanele care au absolvit cursuri superioare ori medii agricole și cunosc bine agricultura.

Articolele 21-25 se refereau la ceilalți *profesori*: cel de *religie* era ales de comun acord de către curator și conducerea eparhială, preoții locali ori alte persoane care au finalizat cursurile seminarului teologic; *profesorii de discipline agricole* în școlile generale (punctul 2, a) erau numiți din rândurile persoanelor care au absolvit cursurile instituțiilor agricole superioare ori medii. *Profesorii de discipline generale* erau aleși de epitrop, iar în școlile care erau subvenționate de stat (punctul 6) directorii și profesorii erau întăriți în funcții de Ministerul Proprietăților Statului; în școlile care erau subvenționate de stat, directorii și profesorii, după cinci ani aflați în funcțiile numite, se bucurau de indemnizații sub formă de bani pentru mâncare în mărime de un sfert din salariu, până se va dubla.

Articolul 26 acorda fiecărei școli dreptul de a dispune de: a) *Statut „Устав”* (în concordanță cu cel aprobat la 27 decembrie 1883), aprobat de Ministerul Proprietăților Statului și b) ștampilă cu stema guberniei [2, 494].

Putem constata că în cadrul discuțiilor unele articole au suferit schimbări radicale față de varianta inițială. Pe parcurs au apărut articole noi, din care cauză numărul lor nu corespundea conținuturilor. Uneori, după rectificări repetate, se ajungea la varianta inițială a articolului.

La 14 februarie 1892, Ministerul Proprietăților Statului trimite Guvernatorului Basarabiei viziunea sa asupra Statutului celor trei școli agricole. Astfel, articolul 1 stipula întemeierea școlilor agricole inferioare de nivelul 1, scopul lor fiind: „распространение в народ, преимущественно путем практических занятий, основных понятий по сельскому хозяйству вообще и, в частности, по некоторым особым отраслям его, развитие которых признается наиболее полезным в тех уездах где учреждена школа” (de a răspândi în popor, preponderent pe calea lecțiilor practice, principalele concepte despre agricultură, în general, și, în particular, despre unele ramuri care se consideră cele mai utile în județele unde se întemeiază școala)* [3, f. 3 v.].

Articolul 3 al preconizatului Statut (1892) prevedea că ferma, câmpurile din jur, viile etc. vor servi în principal scopului de a-i învăța pe elevi cultura câmpului și unele domenii speciale: pomicultura, viticultura, vinificația, tutunăritul, zootehnia etc. Ele trebuie să slujească pentru elevi și persoanele particulare drept

* Traducerea noastră.

exemplu de gestionare corectă a unei gospodării, de perfecționare a mașinilor, de creare a celor mai bune soiuri de vie, de copaci fructiferi. Pe lângă fiecare școală urma să fie întemeiată câte o stație meteorologică pentru observații permanente [3, f. 4].

În corespundere cu Statutul din 1883, articolul 3 [2, p.492], proiectul statuar din 14 februarie 1892 stipula gestionarea școlilor de către Ministerului Proprietăților Statului, iar supravegherea asupra corectitudinii cheltuielilor banilor revenea Direcției Administrării Mănăstirilor Închinat. Adunarea de Zemstvă Gubernială a Basarabiei avea dreptul să propună administrației locale să desfășoare inventarieri, să asiste la lecții sau la examenele elevilor [3, f. 4 v.].

La 5 ianuarie 1896, Guvernatorul Basarabiei a propus Zemstvei Guberniale ca școlile să se afle în subordinea Ministerului Proprietăților Statului, iar Direcției Administrării Mănăstirilor Închinat revenindu-i rolul de a verifica corectitudinea cheltuielilor. Administrația de Zemstvă a Guberniei Basarabia urma să aibă dreptul ca președintele ori membrii Zemstvei Guberniale să verifice școlile, să desfășoare inventarieri, să asiste la lecții, examene [4, f. 195]. Această propunere reducea la minimum controlul Zemstvei asupra celor trei școli. Ca urmare, la sesiunea XXVII a Adunării de Zemstvă Gubernială (1896) această problemă a fost din nou discutată. Zemstva considera că la momentul respectiv banii sunt cheltuiți de directorii școlilor, nu însă de dânsa ori de Direcția Administrării Mănăstirilor Închinat. Cedarea dreptului Zemstvei de a aloca bani o pune în dificultate față de Controlul de Stat. Ținând cont de acestea, Zemstva Gubernială consideră că obligația ei de a aloca bani trebuie cedată Direcției Administrării Mănăstirilor Închinat. Totodată, Zemstva considera că ar trebui să-i fie acordate mai multe drepturi privind supravegherea școlilor [5, 291].

La 20 decembrie 1896, Ministerul Proprietăților Statului trimite Zemstvei Guberniale un **nou proiect statutar** pentru cele trei instituții. Prin articolul 2 ministerul reiterează propunerea ca școlile să se afle în subordinea Direcției Administrării Mănăstirilor Închinat [6, f. 146]; cu alte cuvinte, propunerea Zemstvei nu a fost acceptată. În cadrul Adunării de Zemstvă Gubernială din 1897 acest proiect a fost supus dezbaterilor [7, p.323]. La 30 ianuarie 1901 [8, p.54-55], după un deceniu de discuții privind aprobarea așezămintelor statuare ale celor trei instituții, s-a hotărât, prin semnătură imperială, de a extinde asupra școlilor agricole inferioare din Grinăuți, Cucuruzeni și Purcari *Statutul școlii agricole inferioare a Olgăi** din 29 ianuarie 1896, cu mici modificări [9, p.55].

Un alt aspect contadictoriu l-a constituit *vârsta de înmatriculare*. Conform propunerii din 14 februarie 1892 (art.7), se admiteau copii de cel puțin 14 ani, iar în clasa pregătitoare – de cel puțin 13 ani [3, f.4 v.]. În proiectul statutar de la 20 decembrie 1896 Ministerul Proprietăților Statului propunea vârsta de admitere de cel puțin 15 ani (art.4) [6, p.146 v.]. La 16-17 ianuarie 1897, sub egida președintelui Zemstvei Guberniale I.V. Cristi și a episcopilor și directorilor celor trei școli agricole, administratorului mănăstirilor de peste hotare, președinților administrației de zemstvă ținută la Hotin și Soroca și a agronomului gubernial s-a desfășurat ședința specială, unde au fost puse în discuție mai multe probleme, inclusiv statutul. În privința vârstei de admitere comisia a propus coborârea ei de la 15 ani la 14 [10, f. 9 v]. Vârsta de admitere era importantă din cauza că copiii aveau nevoie de o dezvoltare fizică corespunzătoare. O bună parte din lecții aveau un caracter practic, elevii efectuau diverse lucrări agricole, pentru acestea fiind nevoie de forță fizică pe măsură. Până la urmă, s-a revenit asupra vârstei de 14 ani [9, p.82].

Taxa pentru fiecare elev a fost îndelung dezbătută. În februarie 1892 ministerul propunea ca elevii să se împartă în: a) interni („пансионер”), întreținuți totalmente din contul școlii, b) întreținuți de persoane particulare, asociații, zemstve și c) cei care trăiesc în școală, primind alimentație, dar îmbrăcăminte din cont propriu și cei care învătă în școală, dar locuiesc în afara ei, primind hrană în timpul lucrărilor. Plata pentru fiecare elev intern – 60 de ruble, pentru semiintern – 30 de ruble/anual; întreținerea elevilor, hrana, îmbrăcăminte trebuia să corespundă modului de viață țărănesc [3, f. 5].

În cadrul celei de-a XXVIII-a sesiuni ordinare, Adunarea de Zemstvă a propus spre aprobare proiectul statuar al Ministerului Proprietăților Statului, care reproduce același conținut privitor la taxa pentru studii. Totuși, ea considera că statutul influențează negativ asupra școlilor. Experiența de patru ani a demonstrat că fără contribuția Zemstvei școala nu poate supraviețui, iar cea mai bună situație e la Cucuruzeni, unde se observă o foarte bună colaborare cu Zemstva locală. Chiar dacă s-a hotărât ca pentru fiecare elev să fie alocate

* Școala agricolă a Olgăi a fost întemeiată la 29 ianuarie 1896 în satul Mighe, județul Elizavetgrad, gubernia Herson, în memoria O.A. Scojinsca. A se vedea: *Полное собрание законов Российской Империи*. Собрание Третье. Том XVI, Отделение 1, 1896 г. Санкт-Петербург, 1899, p.82.

100 de ruble, a fost micșorat numărul de elevi întreținuți de stat: de la 60 la 40, asta din dorința de a menține aceleași cheltuieli pentru fiecare școală (16 000 de ruble). La începutul anului 1896 la Purcari erau 79 de elevi interni (dintre care întreținuți de stat 66), la Cucuruzeni – 70 (întreținuți de stat), la Grinăuți – 55. Astfel, la începutul anului 1896 în total erau 191 de elevi (întreținuți de stat), mai mult de limita stabilită inițial. Reducerea numărului (de la 60 la 40 în fiecare școală, respectiv la 120 de elevi în toate trei școli) era dificilă, deoarece va fi nevoie de a fi exmatriculați numai 71 de elevi (în condițiile în care numai la Grinăuți au fost depuse 102 cereri, admiși la examene 69, iar în clasa 1 – 22) [7, p.321]. Deși la ședința specială din ianuarie 1897 s-a propus ca suma subvenționată de stat să fie modificată (în loc de 16 000 să fie alocate câte 18 470 de ruble anual), numărul elevilor pentru fiecare școală să fie de 60, iar pentru întreținerea lor să se aloce câte 80 de ruble/elev [10, f. 3 v.], propunerile nu au fost auzite. Conform așezământului final, suma alocată fiecărei școli anual constituia 16 000 de ruble [8, p.54].

O problemă pe larg dezbătută a constituit-o funcția de epitrop. Conform articolului 18 din proiectul statutar de la 14 februarie 1892, *epitropul* („попечитель”) urma să fie propus (confirmat) în această funcție Ministerului Proprietăților Statului de către Guvernator de comun acord cu președintele Administrației Guberniale Locale [3, f. 5 v.]. Epitopii trebuiau să aibă grijă de realizarea programei, de corecta desfășurare a procesului instructiv, ca lecțiile practice să fie utile pentru elevi, să vegheze întreținerea elevilor etc. Cu modul de alegere a epitropului Zemstva nu a fost de acord. Situația școlilor era critică, dat fiind faptul că ele au fost deschise (în primăvara anului 1893) fără a avea un statut aparte de funcționare. Zemstva condiționa susținerea financiară a școlilor prin aprobarea statutului și prin rolul atribuit ei. Prin anii 1892-1894 Zemstva a trimis un proiect statuar propriu, pe care nu l-am putut detecta, dar el există cu siguranță, dat fiind răspunsul Ministerului Proprietăților Statului la 27 martie 1894, prin care acesta o anunța că în decretul de înființare ea nu este nici proprietară și nici întemeitoare; respectiv, nici nu-i poate fi acordat un rol determinant în administrarea școlilor [11, p.355]. Conform Statutului școlii agricole a Olgăi, epitropul urma să fie numit de Ministerul Proprietăților Statului de comun acord cu Guvernatorul, pe o perioadă de trei ani [9, p.82]. Hotărârea din 1901 prevedea unele modificări ale acestui Statut pentru cele trei școli agricole din Basarabia. Astfel, conform articolului II. 4, epitropul trebuia să fie ales pe trei ani de către Adunarea de Zemstvă Gubernială a Basarabiei, alegerea lui fiind aprobată de Ministerul Proprietăților Statului de comun acord cu Guvernatorul [8, p.54].

Înalta hotărâre din 1883 prevedea, în articolul 16, că conducerea nemijlocită necesită a fi acordată *directorului* [2, 494]. În propunerea din 1892, conform articolului 21, se reitiera încredințarea conducerii nemijlocite a școlii directorului. El urma să fie ales de comun acord între epitrop și Zemstva Gubernială și confirmat în funcție de Ministerul Proprietăților Statului (art.26), având competența de a asigura întreținerea elevilor, respectarea orarului, de a acorda elevilor recompense pentru lucrul lor, de a-i supraveghea sub aspect etico-religios etc. [3, f. 6-7 v.]. Către anul 1896 optica ministerului se schimbă și el propune ca directorii să fie numiți în funcție de Ministerul Proprietăților Statului, la propunerea Departamentului Agriculturii [6, f. 147 v.], aceasta fiind și decizia finală [9, p.82].

Programa de studii și statele vor constitui un alt subiect de discuție. Conform proiectului administrării provizorii (din 14 februarie 1892), Ministerul Proprietăților Statului propune ca în fiecare din cele trei școli să existe o anumită specializare, și anume: la Grinăuți – pomicultură și silvicultură, la Cucuruzeni – vinificație și tutunărit, la Purcari – vinificație și sericicultură; tâmplăria și fierăria erau prevăzute în toate trei școli, iar dogăria – în ultimele două [3, f. 3 v.]. Comisia specială, care și-a desfășurat lucrările la începutul anului 1897, a propus ca disciplina „Zootehnie” să fie redenumită în „Creșterea animalelor”, considerând că astfel ar cuprinde mai exact conținutul disciplinei: creșterea cailor, creșterea porcilor, creșterea păsărilor etc. Totodată, s-a mai propus să fie incluse următoarele discipline: horticultura, legumicultura, viticultura, tutunăritul și silvicultura [10, f. 9 v.].

Conform hotărârii din 1883, directorii școlilor de gradul 1 urmau să primească câte 500 de ruble anual, profesorii (3) – câte 500 de ruble, cei de religie – 150 de ruble, iar cei de cânt – 50 de ruble anual [2, p.235]. Se pare că un deceniu mai târziu aceste cifre nu mai corespundeau realității, din care cauză Ministerul Proprietăților Statului propune ca directorii să fie remunerați cu câte 550 de ruble anual plus, pentru gestionarea fermei, 750 de ruble anual, profesorii de religie să primească câte 400 de ruble, profesorii de discipline generale câte 600 de ruble anual, afirmație confirmată de datele din Tabelul 2. Hotărârea finală prevedea câte 1300 de ruble anual pentru fiecare director, pentru profesorii de discipline generale – 600 de ruble anual,

pentru profesorii de discipline speciale – câte 850 de ruble fiecare (erau doi în fiecare școală); profesorii de religie trebuiau remunerați cu 200 de ruble anual [12, p.116-117]. Doar în cazul acestora din urmă constatăm o reducere salarială; ceilalți, pe parcursul timpului, au beneficiat de o mărire constantă, aceasta din dorința de a atrage specialiști calificați în respectivele instituții agricole, ridicând prestigiul, dar și competențele absolvenților.

Tabelul 2

Programa de studii în școlile agricole de la Cucuruzeni, Grinăuți și Purcari*

Repartizarea orelor pentru cele trei școli																
Nr./ord.	Disciplina	Clasele														
		Pregătitoare					I	II	III	În total						
1	Religia	2					2	1	1	6						
2	Limba rusă și caligrafia	5					3	2	2	12						
3	Aritmetica	4					2	2	1	9						
4	Planimetria	-					-	3	5	8						
5	Istoria Rusiei	2					1	1	-	4						
6	Geografia	3					2	-	-	5						
7	Elemente generale ale științelor naturii	-					3	3	3	9						
8	Cultivarea plantelor și calculul	-					3	2	2	7						
9	Zootehnia și veterinăria (скотоврачевание)	-					2	3	2	7						
10	Gospodărirea laptelui	-					-	1	1	2						
11	Principalele legi privind viața cotidiană a țăranilor	-					-	-	2	2						
12	Cântul bisericesc	2					1	1	1	5						
	În total	18					19	19	19	76						
În școli distincte																
		Grinăuți					Cucuruzeni					Purcari				
		Clasele														
		P	I	II	III	Tot.	P	I	II	III	Tot.	P	I	II	III	Tot.
13	Silvicultura	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	Pomicultura și apicultura	-	1	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	Viticultura și vinificația	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	-	-	-	-	-
16	Tutunăritul	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-
17	Sericicultura	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2
	În total	21	21	21	21	81	-	20	21	21	81	-	21	21	21	81

Aceste discuții interminabile au dus la adoptarea în 1901 a unei noi hotărâri imperiale, în baza careia urmau să funcționeze cele trei instituții agricole din Basarabia, dar care a schimbat puțin și statutul instituțiilor de învățământ din Imperiul Rus. Astfel, Înalta hotărâre a Consiliului de Stat din 30 ianuarie 1901, intitulată „О преобразовании Бессарабских низших сельскохозяйственных училищ и об утверждении штата оных” („Despre reorganizarea școlilor profesionale inferioare agricole din Basarabia și despre aprobarea statelor”**) [8, p.54-55], prevedea:

I. „A se extinde asupra școlilor agricole inferioare din Grinăuți, Cucuruzeni și Purcari, întemeiate pe moșiile mănăstirilor închinată Locurilor Sfinte din Răsărit, [școli] fondate în Gubernia Basarabia, în baza Așezământului Consiliului de Miniștri din 27 aprilie cu aprobare imperială, acțiunea Așezământului școlii agricole inferioare a Olgăi din 29 ianuarie 1896, având aprobare imperială cu următoarele modificări:

* Tabelul a fost preluat integral din Fondul 2, inventar 1, dosar 8861, Arhiva Națională a Republicii Moldova. Este vorba despre proiectul administrării provizorii a școlilor agricole din Basarabia trimis de către Ministerul Proprietăților Statului Guvernatorului Basarabiei.

** Traducerea noastră.

1. Școlile profesionale agricole din Basarabia au ca scop să dea educație inferioară agricolă în general și în unele ramuri aparte, care vor fi precizate de Ministerul Pământului și Proprietăților Statului, de asemenea să învețe meserii care au legătură cu agricultura locală.
2. Mijloacele financiare ale școlii provin din: alocații anuale a câte 16 000 de ruble, donații, contribuții, venituri proprii.
3. Epitropul școlii este ales pe trei ani de către Adunarea de Zemstvă a Guberniei Basarabia, fiind aprobat de Ministerul Pământului de comun acord cu Guvernatorul Basarabiei.
4. Pe lângă fiecare școală există un Consiliu de Supraveghere sub președinția unui împuternicit de Ministerul Pământului și Proprietăților Statului. Membrii Consiliului sunt proprietari din respectiva localitate, aleși pe trei ani de către Adunarea de Zemstvă a Guberniei Basarabia, care participă la acoperirea cheltielilor pentru întreținerea școlilor și elevilor. Comitetul de Supraveghere are grijă ca predarea în școală să aibă o orientare practică și să corespundă condițiilor locale.

II. Se aprobă proiectul statelor de funcții.

III. Se transferă către mijloacele speciale 48 000 de ruble alocate în 1892.

IV. Din sumele disponibile să se aloce:

- 10 000 de ruble pentru finalizarea construcțiilor prevăzute în deviz;
- 15 000 de ruble pentru formarea capitalului circulant;
- 75 000 de ruble pentru ridicarea altor construcții [8, p.55].

Pe lângă prevederile expuse *supra* putem menționa și următoarele: elevii urmau să fie admiși la studii în baza unor examene (art.5); profesorul de religie trebuia să fie ortodox (art.14); Consiliul din fiecare școală avea dreptul să facă tranzacții de până la 1000 de ruble; pentru sumele mai mari trebuia să ceară acordul Ministerului Pământului și Proprietăților Statului (art.18); școlile aveau dreptul să dispună de ștampilă proprie [9, p.82-83].

Astfel, în urma documentelor analizate putem formula următoarele **concluzii**:

- Discuțiile privind adoptarea Statutului pentru cele trei școli agricole din Basarabia au durat mai bine de un deceniu finalizându-se în 1901 cu aprobarea unui statut funcțional din 1896, în baza căruia activa Școala agricolă a Olgăi.
- Amânarea aprobării Statutului pune în mare dificultate cele trei instituții, fiind pe punctul de a suspenda înmatricularea elevilor (1896).
- Proiectul statutar inițial al celor trei școli agricole a suferit pe parcursul discuțiilor numeroase modificări. Scopul declarat inițial a rămas neschimbat, disciplinele predate în cadrul lecțiilor au fost completate.
- Instituția care aloca/verifica corectitudinea cheltuirii banilor după destinație a constituit un punct nevralgic în raportul dintre instituțiile statului și cele de zemstvă. Zemstva insistă să se facă ordine în sfera financiară: sau să i se dea mână liberă, sau să nu aibă nicio atribuție în acest domeniu.
- Vârsta de înmatriculare în școlile agricole a oscilat între 13 și 15 ani; până la urmă, s-a optat pentru 14 ani, elevii având nevoie de o dezvoltare fizică corespunzătoare.
- Pe parcursul discuțiilor Zemstva insistă asupra majorării cheltuielilor pentru fiecare elev (de la 60 ruble la 80 sau chiar 100). Ministerul Proprietăților Statului putea să cadă de acord cu aceasta numai cu condiția ca numărul elevilor să fie redus. Chiar dacă experiența de 4-5 ani a școlilor demonstra că fără susținerea Zemstvei ori fără alocații suplimentare instituțiile de învățământ respective nu puteau funcționa, Ministerul Proprietăților Statului nu a fost totuși de acord cu majorarea subvențiilor.
- Insistențele Zemstvei s-au dovedit a fi rezultative. Astfel, conform deciziei din 1901, ea urma să aleagă epitropii școlilor, spre deosebire de negocierile inițiale, când această prerogativă era rezervată Ministerului Proprietăților Statului.
- Un alt succes al Zemstvei Guberniale a constat în aceea că epitropilor li s-a acordat dreptul de a numi directorii de școli agricole, care urmau să fie confirmați de Ministerul Proprietăților Statului. Epitropul și directorul aveau mână liberă în privința selectării cadrelor didactice.

Referințe:

1. *Приложения к отчету о действиях Губернской Земской Управы с 1891 по 1892 год. Бессарабское Губернское Земство.* Кишинев: Тип. А.С. Степановой. 1893. 420 с.
2. *Полное собрание законов Российской Империи.* Собрание Третье. Том III 1883 г. Санкт-Петербург, 1886, 998 с.

3. Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare AN RM), Fond 2, inventar 1, dosar 8861.
4. AN RM, F. 65, inv.1, d.936.
5. Бессарабское Губернское Земское Собрание XXVII очередного созыва 1896 года. Доклады Губернской Земской Управы и Постановления Собрания. Кишинэу, 1896.
6. AN RM, F. 65, inv.1, d. 991.
7. Бессарабское Губернское Земское Собрание XXVIII очередного созыва 1897 года. Доклады Губернской Земской Управы и Постановления Собрания. Кишинэу, 1897. 547 с.
8. *Полное собрание законов Российской Империи*. Собрание Третье. Том XXI, Отделение 1, 1901 г. Санкт-Петербург, 1903. 1295 с.
9. *Полное собрание законов Российской Империи*. Собрание Третье. Том XVI, Отделение 1, 1896 г. Санкт-Петербург, 1899. 1179 с.
10. AN RM, F. 65, inv. 1, d. 1022.
11. Бессарабское Губернское Земское Собрание XXV очередного созыва 1895 года. Отчеты и Доклады. Кишинэу, 1895.
12. *Полное собрание законов Российской Империи*. Собрание Третье. Том XXI, Отделение 2, 1901 г. Санкт-Петербург, 1903. 824 с.

Prezentat la 19.11.2016